

विकास का विनाश!

ओरेन गिंज़बर्ग

मराठी अनुवाद : नीलांबरी जोशी

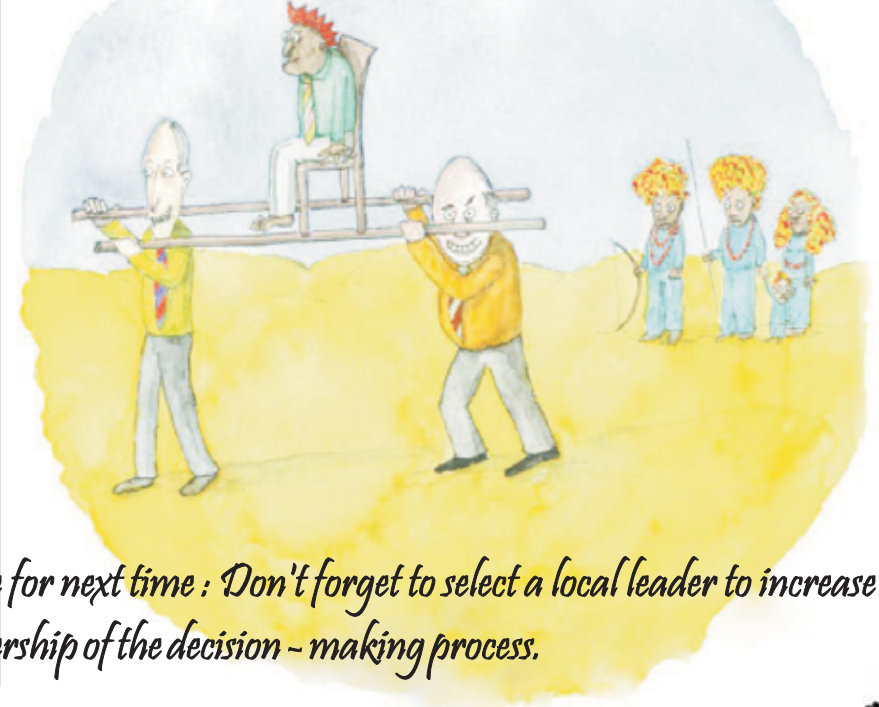

Survival

THERE YOU GO!

Oren Ginzburg

पुढच्या वेळेसाठी सूचना: एखाद्या स्थानिक नेत्याला आवश्यक निवडा की, ज्यामुळे कोणत्याही निर्णय प्रक्रियेमध्ये त्यालासुद्धा आपला मालकी हक्कवाटू लागेल.

Note for next time : Don't forget to select a local leader to increase ownership of the decision - making process.

बनियन ट्री,

१-बी, धेनु मार्केट, दुसरा मजला,
इंदौर- ४५२००३, इण्डिया
टेलिफोन : ९१-७३१-२५३१४८८, २५३२२४३
मोबाईल : ९४२५९०४४२८
ई-मेल : banyantreebookstore@gmail.com
वेबसाइट : www.banyantreebookstore.weebly.com

BANYAN TREE ₹

ISBN 978-93-82400-12-7

9 789382 140012 7

There you go!

Oren Ginzburg

Oren Ginzburg is an author and founder of Hungry Man Books and works for the Global Fund to Fight Aids, Tuberculosis and Malaria.

Marathi - English Bilingual Edition 2014

BANYAN TREE

1-B Dhenu Market, Second Floor,

Indore : 452003, (India)

Tel : 91-731-2531488, 2532243

Mob : 91-9425904428

Email: banyantreebookstore@gmail.com

Website: www.banyantreebookstore.weebly.com

First Published by Hungry Man Books, March 2005

Text and Illustrations © **Oren Ginzburg**

Foreword and appendices © Survival International

"Published with permission from Oren Ginzburg"

ISBN 978-93-82400-12-7

विकास का विनाश!

ओरेन गिंज़बर्ग

THERE YOU GO!

Oren Ginzburg

मराठी अनुवाद : नीलांबरी जोशी

BANYAN TREE

प्रस्तावना

विकास का विनाश? हे सचित्र पुस्तक आदिवासींची बाजू मांडणारे आणि त्यांच्या हक्कासाठी लढायला उपयुक्त ठरेल असे एक हत्यारच आहे. मी ३५ वर्षे 'सरवायवल' ह्या संस्थेत काम केले. त्या दरम्यान, इतकं साध, सोपं, नर्मविनोदी पण तरीही लक्ष्याचा अचूक वेध घेणारं कुठलंही लिखाण, फिल्म वगैरे माझ्या पाहण्यात आलं नाही. आदिवासी आणि त्यांचा विकास या विषयांवर जड शब्दांचा नुसता सुळसुळाट झाला आहे. पण आदिवासींच्या बाबतीत प्रत्यक्षात काय चाललं आहे हे जाणून घ्यायचं असेल, तर हे पुस्तक अवश्य वाचा. आदिवासींचा 'तथाकथित विकास' खरं तर त्यांच्या मनाविरुद्धच चालला आहे.

विकासाच्या नावाखाली त्यांच्या जमिनी आणि संसाधने बळकावणे हेच होत आहे. हा चुकीचा विकास १९व्या शतकात बळावलेल्या वसाहतवादाचेच ('आम्हालाच सगळे माहित आहे') २०व्या शतकातले गोंडस राजकीय स्वरूप आहे. आदिवासी लोक मागासलेले नाहीत. तो एक स्वतंत्र आणि चैतन्यपूर्ण असा आणि कुठल्याही समाजासारखा बदलत्या काळाशी जुळवूनही घेणारा असा समाज आहे. त्यांच्यात आणि आपल्यात एक महत्वाचा फरक आहे. आपण विकासाच्या नावाखाली त्यांची जमीन, साधनसंपत्ती बळकावतो, आणि हा अप्रामाणिकपणाचा स्वार्थी विचार त्यांच्या भल्यासाठीच आहे अशी स्वतःची समजूत करून घेतो. हे त्यांच्या स्वातंत्र्यावरचे आक्रमण आहे, त्यांचा विकास नव्हे.

'सरवायवल इंटरनॅशनल' ही संस्था आदिवासी लोकांना त्यांच्या आयुष्याच्या सुरक्षिततेसाठी, त्यांच्या जमिनींच्या रक्षणासाठी आणि त्यांचं भविष्य त्यांनी स्वतः घडवावं यासाठी मदत करते. ओरेनचं हे पुस्तक जगभरातल्या आदिवासींच्या आणि देशोदेशींच्या सरकारांच्या हाती ठेवताना आम्हाला अतिशय आनंद होत आहे. हे पुस्तक वाचून सरकारांचे डोळे उघडतील आणि आदिवासींच्या विकासाच्या नावाखाली त्यांनी जी घृणास्पद कृत्ये चालवली आहेत, त्यामधेही सकारात्मक बदल होईल अशी आम्हाला आशा वाटते.

स्टीफन कॉरी

संचालक, सरवायवल इंटरनॅशनल

Foreword

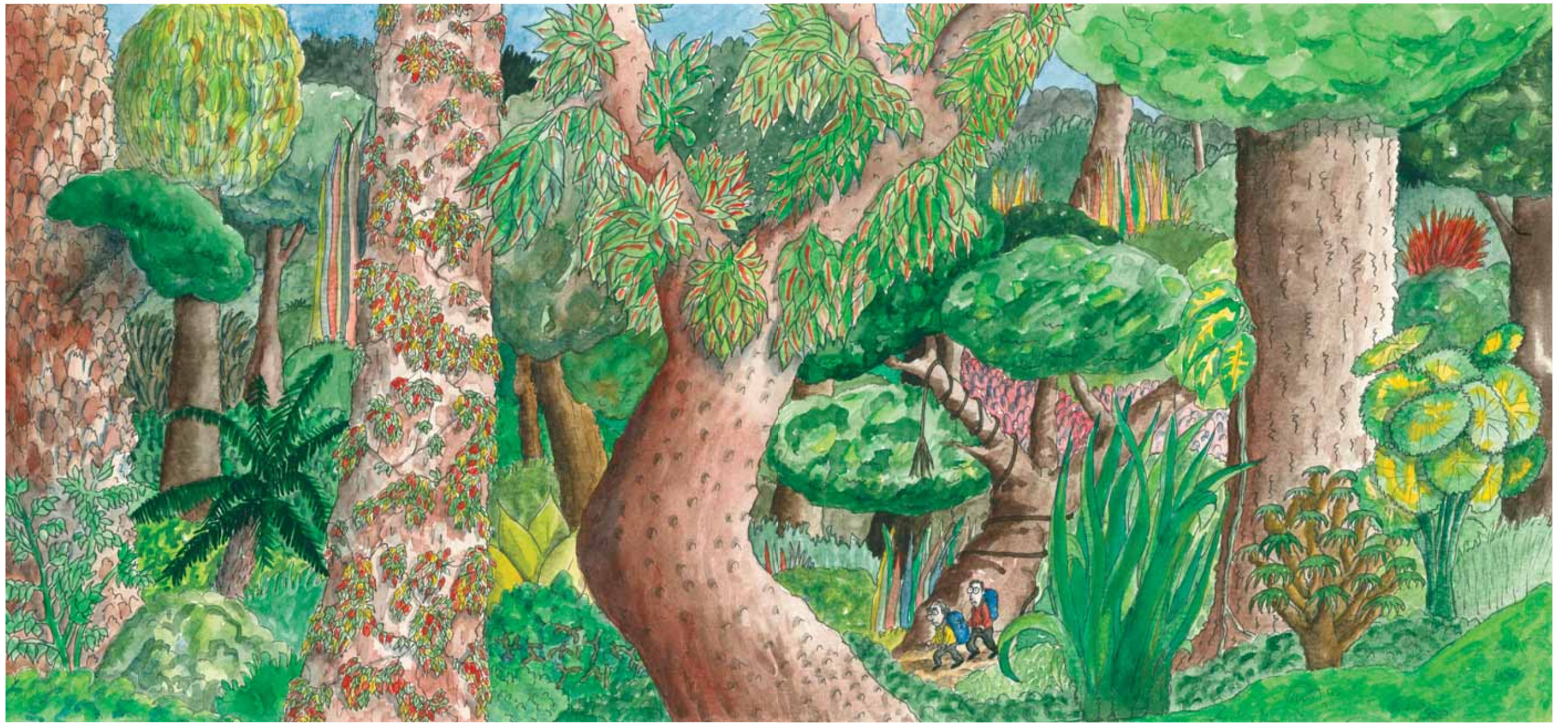
'There you go!' is an arrow defending tribal peoples. In my 35 years with Survival, I have not come across anything else that hits the bull's eyes with such simplicity, accuracy and irrepressible humour. Today the subject of tribal peoples and development is saturated with words, but if you really want to understand what's going on, read this book.

The 'development' of tribal peoples against their wishes - really to let others get their land and resources - is rooted in 19th century colonialism ('we know best') dressed up in 20th century 'politically correct' euphemism. Tribal peoples are not backward: they are independent and vibrant societies which, like all of us always, are constantly adapting to a changing world. The main difference between tribal peoples and us is that we take their land and resources, and believe the dishonest, even racist, claim that it's for their own good. It's conquest, not development.

Survival International helps tribal peoples defend their lives, protect their lands and determine their own futures. We are delighted to have the opportunity to give Oren's book to tribal communities around the world, as well as to governments and others who should know better and who must stop living in the past.

Stephen Corry

Director, Survival International

आमचा मूळ हेतू नेहमी प्रमाणे तोच होता:

Our original aim was the same as usual:

त्यांचा कायमस्वरूपी विकास घडवून आणणे.

To bring them Sustainable Development.

मात्र या विशिष्ट केसमध्ये

However, in this specific case

आम्हाला एक अनपेक्षित आव्हान सामोरं आलं:

we encountered an unexpected challenge:

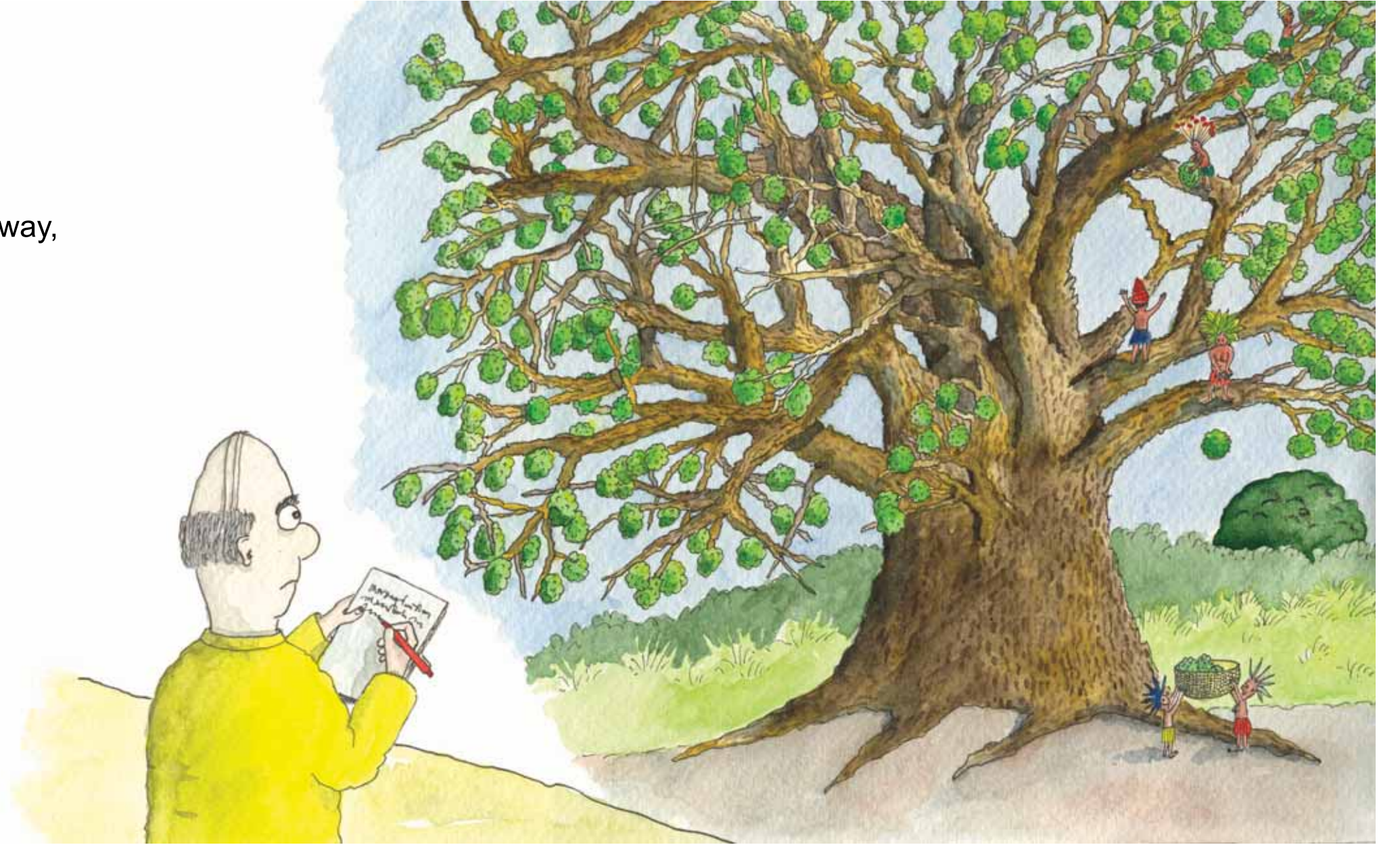

असं लक्षात आलं की ही माणसं,
It turns out that these people,

त्यांच्या वैशिष्ट्यपूर्ण जीवनशैलीमूळे,
in their own strange kind of way,

कायमस्वरूपी होतीच.

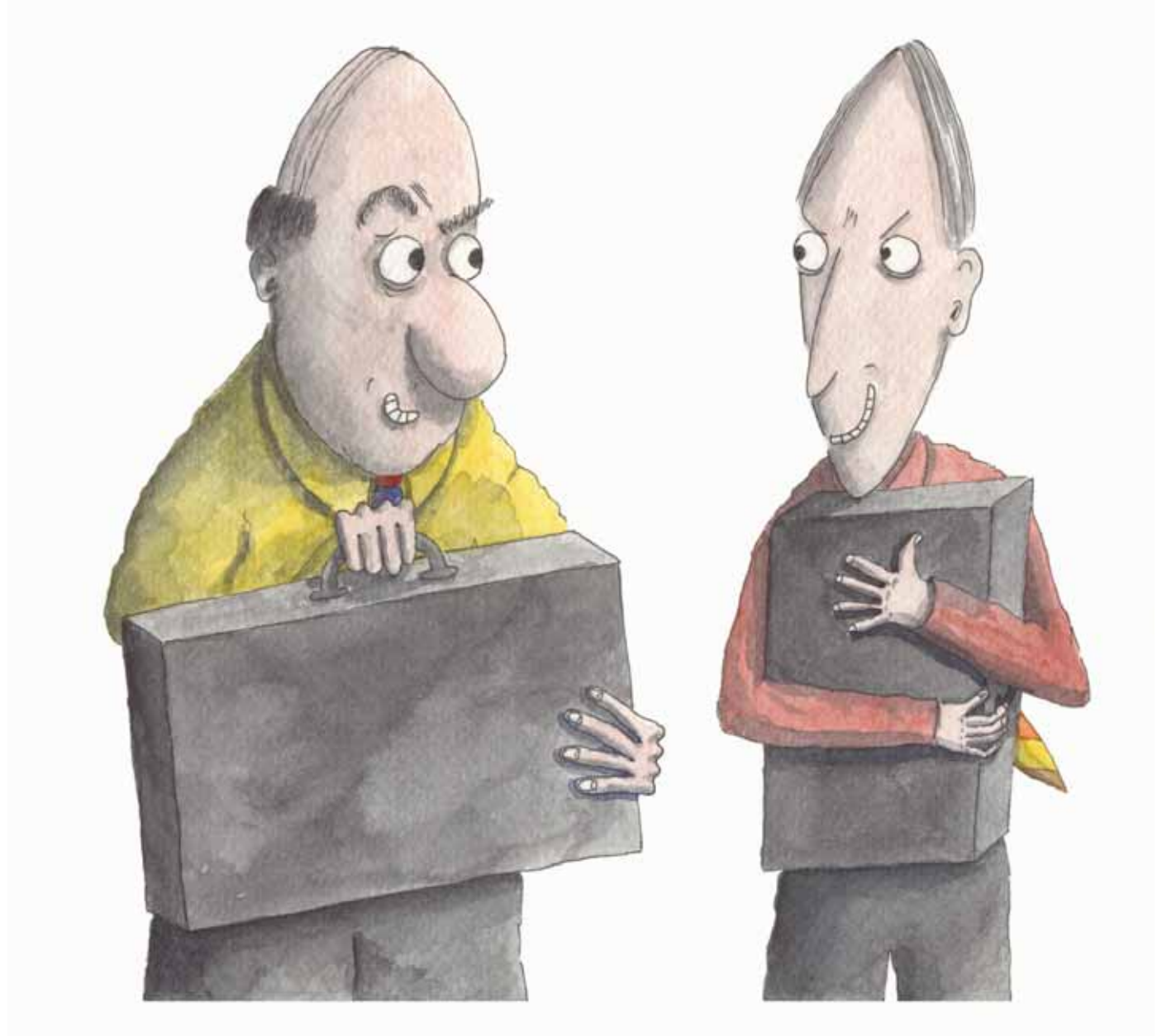
Were already sustainable.

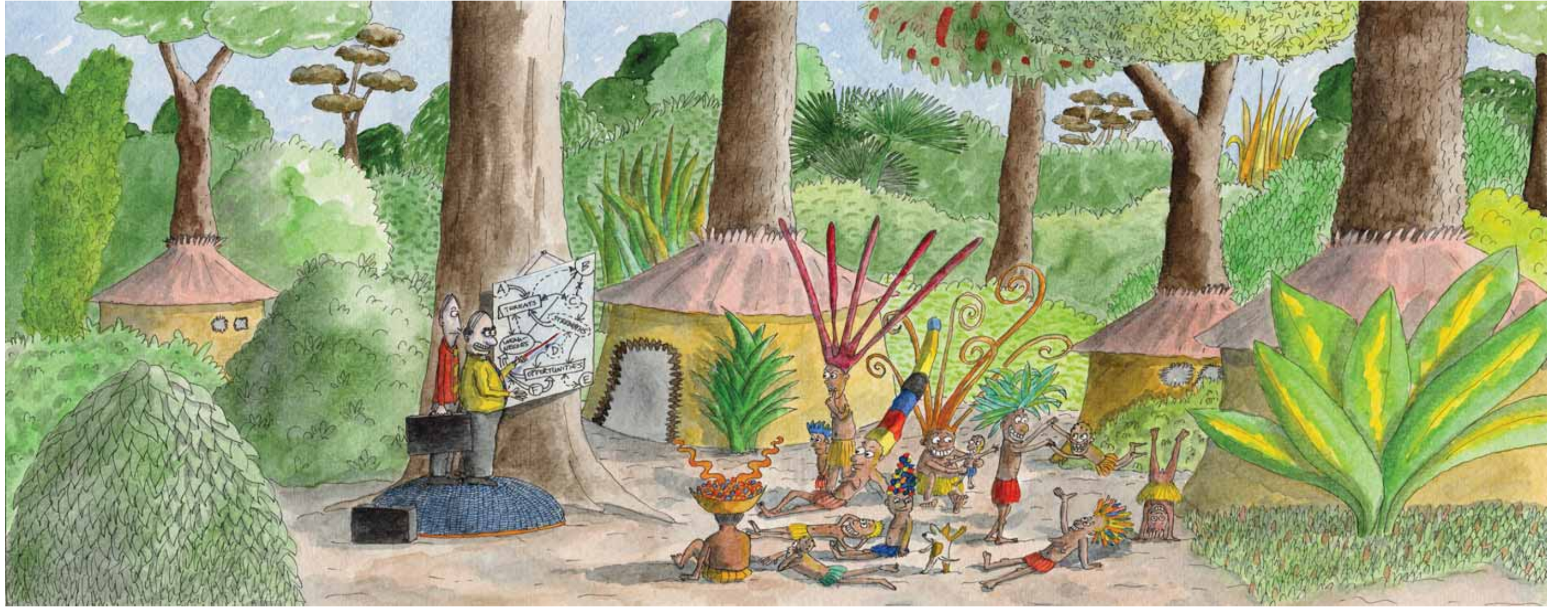
मग आम्ही त्यांना देऊ शकत होतो तो म्हणजे फक्त ...

So all we could really bring them was...

विकास.

Development.

मग आम्ही त्यांच्या सामुदायिक विकासासाठी एक भागीदारीची योजना चालविली

We started with Participatory Community Development

पण ते त्यात पूर्णपणे सहभागी झालेच नाहीत.

But they did not fully participate.

आम्ही त्यांना पैसे मिळवून देणारी कामे सुरु केली

We tried income-generating activities

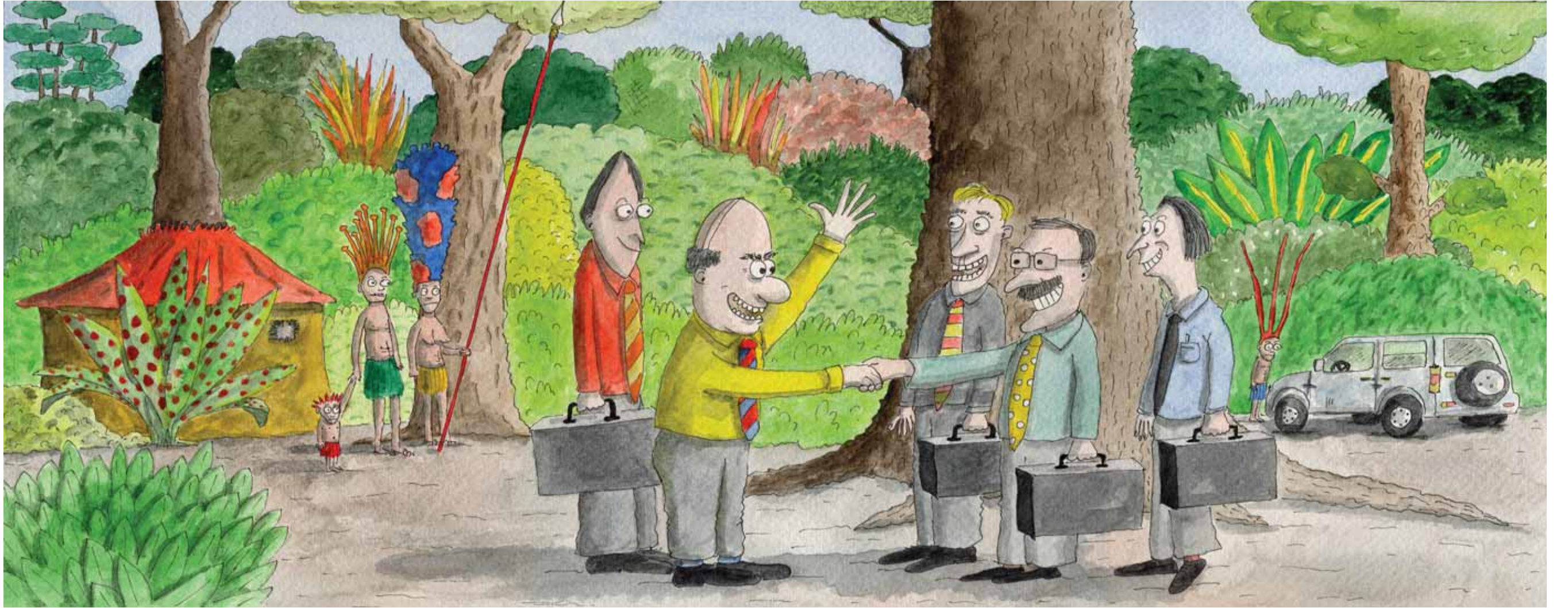
पण त्यातले काही जण त्यांना मिळणाऱ्या
अगदी कमी पैशातही खूष दिसले.

But some people seem satisfied
with less than a dollar a day.

मग आम्ही त्यांच्या सबलीकरणासाठी प्रयत्न चालवले
We even attempted to empower them

पण या प्रयत्नांना त्यांनी अगदी
प्राणपणाने विरोध केला.
But their reaction was more
powerful than expected.

त्यानंतर आम्ही एक समन्वित कल्याणकारी योजना राबवली,
ज्याचा फायदा सर्वांना मिळू शकेल.

So we opted for a Multi-Stakeholder
Cross-Disciplinary Integrated approach.

आम्ही त्यांची खाजगी क्षेत्रासोबत कल्पक
भागीदारीही विकसित करण्याचा प्रयत्न केला.

We developed innovative
Private Sector Partnerships.

बदलत्या अर्थव्यवस्थेला तोंड देण्यासाठी आदिवासींना
व्यावसायिक प्रशिक्षणही देऊ लागलो.

We developed Vocational Skills
adapted to a shifting economy.

त्यांच्या पर्यावरणाची हानी होऊ नये म्हणून आम्ही ठोस पावले उचलली.

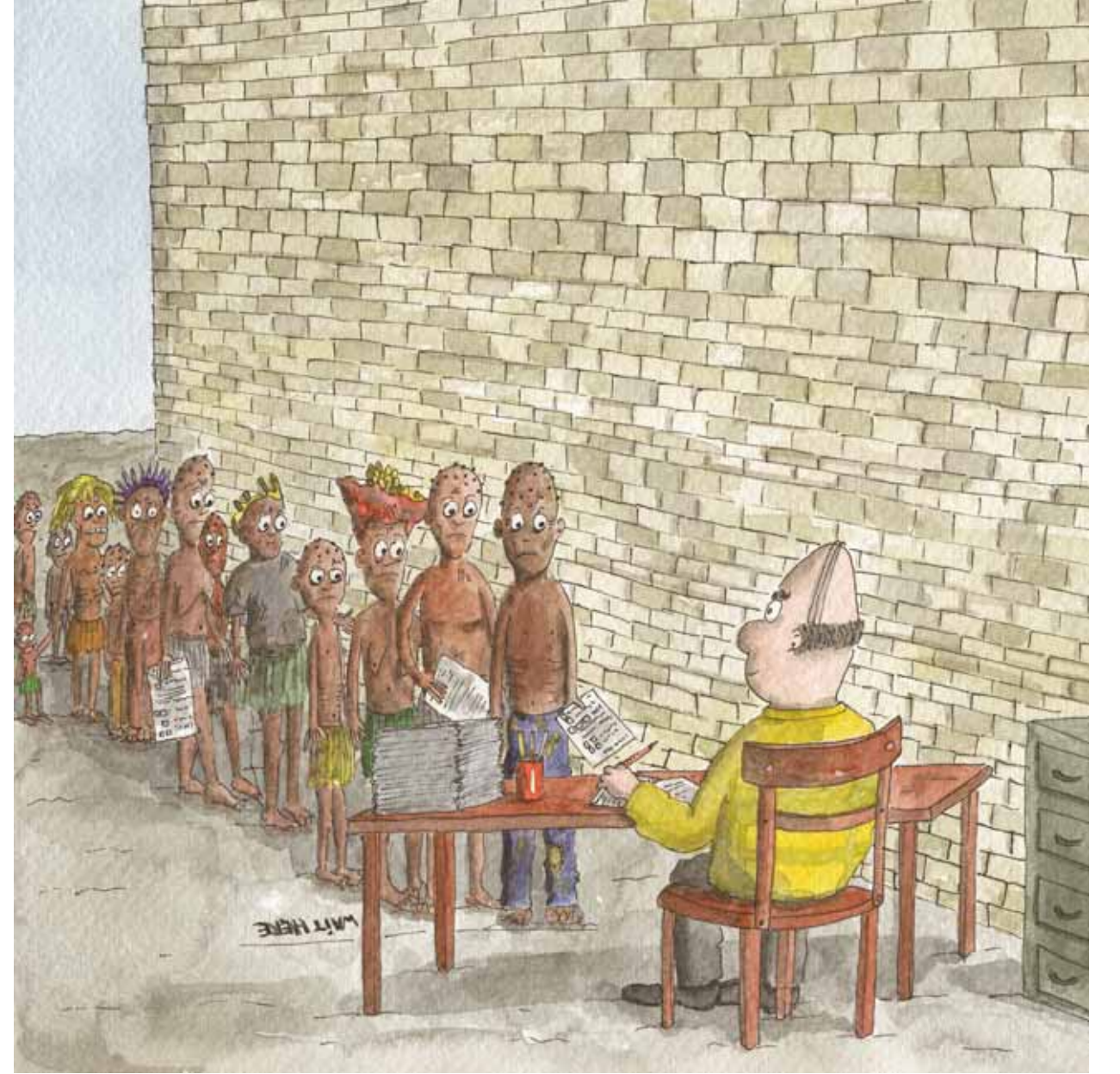
We developed tough conservation measures,
to protect the environment from further harm.

अशांसाठी आम्ही सामाजिक सुरक्षा नेटवर्कस् तयार केली,

And we developed ambitious Social Safety Nets

जे लोक स्वतःची काळजी घेण्यास असमर्थ होते.

For those unable to take care of themselves.

ही सगळी प्रक्रिया अतिशय आव्हानात्मक होती
आणि आम्हाला त्यातून बरेचसे धडेही मिळाले.

This has been a challenging process
with many lessons learned.

आम्हाला हे सगळे प्रयोग नजीकच्या भविष्यकाळात इतरत्रही करायला आवडतील.

We certainly look forward to applying them elsewhere
in the very near future.

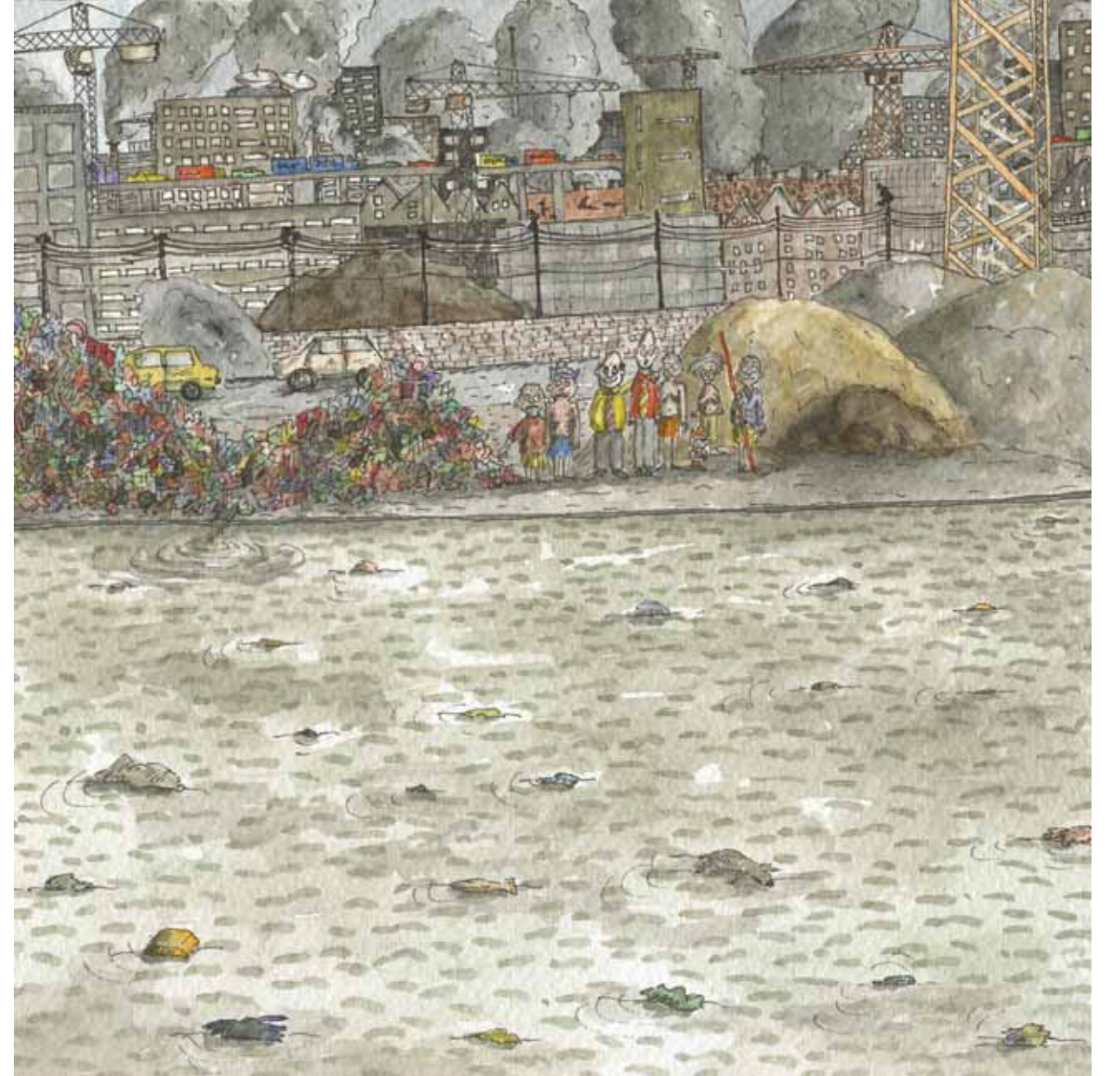

पण तूर्तास आम्ही इतकंचं म्हणतो:

But for now let us just say:

वैश्विक गावात आपलं स्वागत असो!

Welcome to the Global Village!

पुन्हा, विकास का विनाश

विकासाच्या नावाखाली आदिवासी लोकांचा विनाशच होत आहे. याचं कारणही अगदी स्पष्ट आहे. आणि ते म्हणजे बाह्य जगातल्या लोकांचा फक्त आदिवासींच्या जमिनी आणि नैसर्गिक साधनसंपत्तीवर डोळा आहे. हीच आदिवासींना भेडसावणारी समस्या आहे. हे फक्त गरीब देशांपुरतं मर्यादित नाही.

कॅनडामधल्या लॅब्रॅडोर आणि क्यूबेकमधल्या इनू इंडियन लोकांना अशा चुकीच्या विकासाच्या नावाखाली त्यांची राहती जागा सोडायला लावून इतरत्र वसवले गेले. अगदी १९६० पर्यंत इनू लोक स्वयंपूर्ण होते. आता मात्र त्यांच्या पूर्वीच्या जीवनशैलीप्रमाणे, कॅरिबू प्राण्याची शिकार किंवा मासेमारी करताना ते क्वचितच दिसतात. अतिशय चुकीच्या पद्धतीने दिलेले शिक्षण, सरकारच्या कल्याणकारी योजनांवर असलेलं पूर्ण अवलंबित्व, यामुळे आलेलं कमालीचं दारिद्र्य, या सगळ्यात त्यांची जीवनशैलीच नष्ट झाली आणि त्यांच्या स्वाभिमानाचं खच्चीकरण झालं. घरगुती हिंसा, स्वस्तात मिळणाऱ्या ड्रग्सचा गैरवापर, दारूडेपणा, अशा वाईट सवयींचा सुळसुळाट झाला. काही आदिवासी जमातींमधलं आत्महत्यांचं प्रमाण जगात सर्वात जास्त आहे. गावात अशी बिकट परिस्थिती आहे, की घरटी एका तरी युवक / युवतीने आत्महत्या केली आहे.

यावर कडी म्हणजे कॅनडाच्या सरकारने अशी घोषणा केली आहे, की ह्या आदिवासी लोकांनी आपल्या जमिनी पूर्णपणे सोडल्यावरच ते इनू लोकांच्या जमिनीच्या हक्कांबद्दल वाटाघाटी करतील. इनू लोकांच्या परंपरागत जागेत जगातला सर्वात मोठा निकेलचा साठा आहे, हा काही योगायोग नव्हे. हे सर्व असूनही इनू लोकांनी धीर सोडलेला नाही. ते लढा देत आहेत. दुर्दैवाने त्यांचा शत्रू बलाढ्य आहे आणि पूर्वग्रहदूषितही.

There you go, again

The destruction of tribal peoples in the name of 'development' - invariably because outsiders want their land and its resources - continues to be the most acute problem they face. It is not confined to poor countries.

In Canada, the Innu Indians of Labrador and Quebec have been settled in communities which are subject to the 'development' depicted in 'There you go!'. The Innu were self-sufficient as recently as the 1960s. Now, very few hunt the caribou or fish the lakes they once depended on. Grossly insensitive schooling, total dependency on welfare programmes and the resulting abject poverty have largely destroyed their way of life and demolished their self-esteem. Domestic violence and the cheapest forms of drug abuse - gas sniffing and alcoholism - are rife. Some communities have the highest suicide rate in the world and every family knows at least one teenager who has killed him or herself.

Canada says it will negotiate about their land rights, but only once the Indians have abandoned them. It is no accident that Innu territory includes some of the world's richest nickel deposits. The Innu have not given up : they are struggling to fight back, but they face powerful odds and grossly out-of-date prejudice.

आदिवासींचा लढा!

सगळ्या आदिवासी लोकांचं भविष्य ह्या पुस्तकात चित्रित केलयं तसं नसेलही.

उदाहरणार्थ १९७० मधे अँभेझॉनमधली सर्वात मोठी जमात यानोमामी ब्राझीलच्या मोठ्या रस्तेबांधणीच्या प्रकल्पामूळे धोक्यात आली होती. या आदिवासी लोकांना वाचवण्यासाठी 'सरवायवल'ने आंतरराष्ट्रीय चळवळ चालविली होती. तरीही सोन्याच्या खाणकामगारांनी पसरवलेल्या विचित्र रोगांनी २० % यानोमामी लोक मृत्यूमुखी पडले.

नंतर १९९२ साली चळवळीला थोडे यश मिळाले, आणि यानोमामीची सगळी जमीन वाचली. त्यांच्या सगळ्या समस्या जरी संपल्या नसल्या, तरी आता या लोकांच्या स्वतःच्या संस्था उभ्या राहिल्या आहेत. या संस्था त्यांच्या हक्कासाठी लढा देतात. मुले त्यांच्या शाळेत स्वतःच्या जमातीतल्या शिक्षकाकडून बाहेरच्या जगातल्या अडचणी आणि धोक्यांना कसे तोंड द्यायचे ते शिकतात. यानोमामींनी स्वतःच्या परंपरांचं नेटाने जतन केले आहे. मुख्य म्हणजे त्यांना आपण मागासलेले किंवा गरीब आहोत असे मुळीच वाटत नाही. यानोमामी म्हणूनच त्यांच्या अनेक पिढ्या समृद्धपणाने जगू शकतात.

आदिवासींबद्दल अधिक माहिती मिळवण्यासाठी आणि या कामासाठी तुम्ही काय मदत करू शकता ते पाहण्यासाठी या संकेतस्थळाला अवश्य भेट द्या.

www.survival-international.org

सरवायवल इंटरनॅशनल

Fighting back!

The future for tribal peoples doesn't have to be as depicted in this book.

In the 1970s one of the largest Amazonian tribes, the Yanomami, was threatened by the destruction of its land to make way for Brazil's road programme. Despite the international campaign Survival launched to defend the Indians, about 20% of Yanomami tragically died from diseases brought in by gold miners.

The campaign was victorious in 1992, when all Yanomami land was secured. Although their problems are not over, the Indians now have their own organisation to press for their rights. In some communities, children are learning from their own teachers and in their own schools how to cope with outside threats. The Yanomami remain true to the best of their traditions. They do not see themselves as poor or backward, and can expect to lead fulfilling lives - as Yanomami - for generations to come.

To read, watch and hear more about tribal peoples and find out how you can help, please contact :

Survival International

6 Charterhouse Buildings

London EC1M 7ET, UK

Survival also has offices in

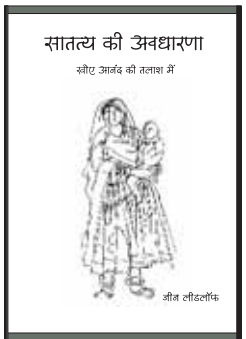
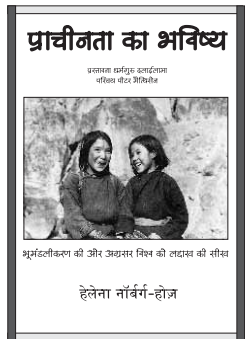
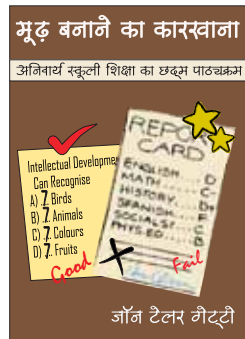
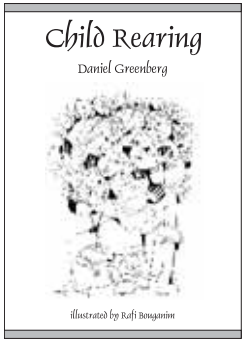
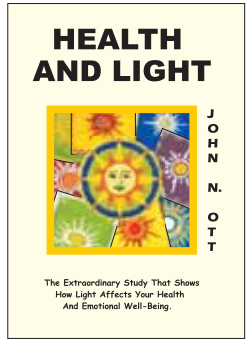
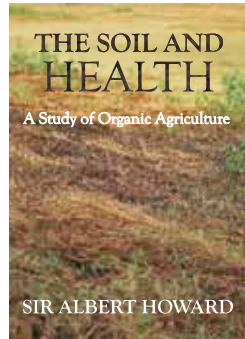
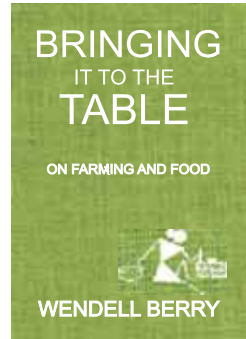
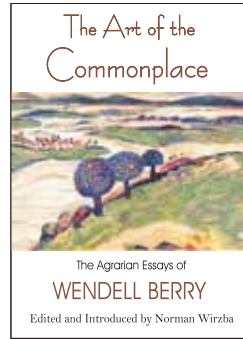
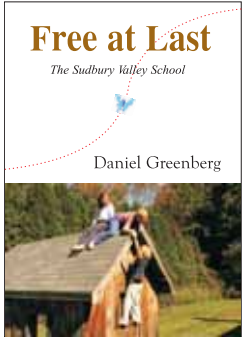
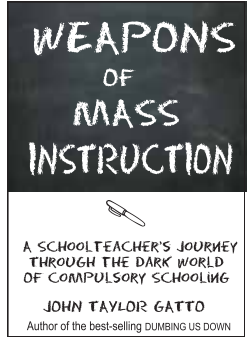
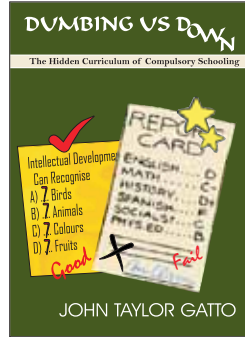
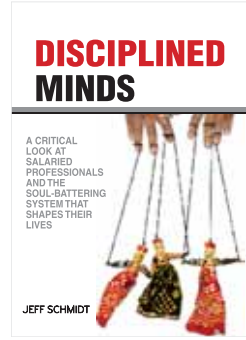
France, Germany, Italy, Spain and the Netherlands.

T. +44 (0) 20 7687 8700

www.survival-international.org, www.notprimitive.in

info@survival-international.org

BANYAN TREE TITLES

Banyan Tree publishes and distributes multi-lingual books in English, Hindi and other Indian languages. Our books establish the relationship between the living and the non-living and question the predefined notions of an institutionalised world. They offer an understanding of the power of our traditional and cultural roots, which run deep, much like the roots of a banyan tree.

At Banyan Tree the reader will find books that challenge the institutionalisation of knowledge, culture and traditions; the control and adulteration of food; conventional chemical farming practices and lifestyle habits that are harmful to health. We offer books on learning, sustainable development, health, natural agricultural practices and ecology.

We strongly believe that 'nothing can be taught' and that 'work is the best teacher'.

Write to :

BANYAN TREE
 1-B Dhenu Market, Second Floor,
 Indore : 452003, (India)
 Tel : 91-731-2531488, 2532243
 Mob : 91-9425904428
 Email: banyantreebookstore@gmail.com
 Website: www.banyantreebookstore.weebly.com

बनियन ट्री इंग्रजी, हिंदी व इतर भारतीय भाषांमध्ये अशा पुस्तकांचं प्रकाशन व वितरण करते जी अचेतन व चेतनेमधला संबंध प्रस्थापित करतात. संस्थानिकृत विश्वाच्या अवधारणांना आमची पुस्तके आव्हान देतात. वडाच्या मूळांप्रमाणे आपल्या संस्कृती व परंपरांची मूळे खोलवर गेली आहेत; त्यांना मजबूत करायचे काम ही पुस्तके करतात.

वाचनप्रेमींना बनियन ट्री मध्ये अशी पुस्तके सापडतील, जी ज्ञान, संस्कृती व परंपरांच्या संस्थानिकरणाला आव्हान देतात. अन्न व त्यातली भेसळ, रासायनिक शेती, आरोग्याला अपायकारक जीवनशैली यासारख्या सामाजिक समस्यांनाही ती आव्हान देतात. शिक्षण, शाश्वत विकास, आरोग्य, नैसर्गिक शेती, पर्यावरण अशा विषयांवरची उत्तम पुस्तके आमच्याकडे उपलब्ध आहेत.

आमचा असा दृढ विश्वास आहे की “काहीच शिकवता येत नाही” आणि “काम हाच सर्वात मोठा गुरूआहे.”

संपर्कासाठी पत्ता :

बनियन ट्री,
 १-बी, धेनु मार्केट, दुसरा मजला,
 इंदोर- ४५२००३, इण्डिया
 टेलिफोन : ९१-७३१-२५३१४८८, २५३२२४३
 मोबाईल: ९४२५९०४४२८
 ई-मेल : banyantreebookstore@gmail.com
 वेबसाइट :www.banyantreebookstore.weebly.com